

**ATRAGEREA MINORILOR LA ACTIVITATE CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA
LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE (art.208 CP RM) vs PRINCIPIUL
NEADMITERII TRAGERII LA RĂSPUNDERE PENALĂ DE DOUĂ ORI
PENTRU UNA ȘI ACEEAȘI FAPTĂ**

Stanislav COPEȚCHI, Daniel MARTIN

Universitatea de Stat din Moldova

În cadrul studiului întreprins este supusă investigației problema privind stabilirea coraportului între principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două sau mai multe ori pentru una și aceeași faptă și infracțiunea de atragere a minorilor la activitate criminală sau de determinare a lor la săvârșirea unor fapte imorale. Se ajunge la concluzia că nu se încalcă principiul dreptului penal stipulat la alin.(2) art.7 CP RM atunci când făptuitorul este tras la răspundere penală pentru fapta prevăzută la art.208 CP RM, precum și pentru instigare la infracțiunea concretă comisă de minor, în ipoteza în care persoana adultă instigă la săvârșirea infracțiunii un minor care este pasibil de a fi supus răspunderii penale și care de sine stătător comite infracțiunea.

Cuvinte-cheie: atragere, activitate criminală, instigare, minor, persoană adultă.

**ATTRACT MINORS IN CRIMINAL ACTIVITY OR THEIR DETERMINATION TO COMMIT
IMMORAL ACTS (art.208 PC RM) vs. PRINCIPLE OF AVOIDING CRIMINAL RESPONSABILITY
TWICE FOR THE SAME FACT**

Within the undertaken study it is being investigated the problem on establishing the correlation between the principle of avoiding criminal responsibility for two or more times for the same act and offence of attract minors in criminal activity or their determination to commit immoral acts. It is concluded that is not violated principle of criminal law stipulated in par.(2) Article 7 PC RM when the offender is held to criminal responsibility for the act stipulated in Article 208 PC RM and for instigation to the concrete offense, committed by minor, in the event that adult person instigate to commit an offence a minor, who is liable to be subjected to criminal liability and that alone commit the offence.

Keywords: attracting, criminal activity, instigation, minor, adult person.

În contextul instigării minorilor la săvârșirea infracțiunii, în calitate de modalitate normativă alternativă a faptei prejudiciabile prevăzute la art.208 CP RM urmează să decidem dacă se încalcă sau nu *principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă* atunci când făptuitorul este tras la răspundere penală pentru fapta prevăzută la art.208 CP RM, precum și pentru instigare la infracțiunea concretă comisă de minor, în ipoteza în care persoana adultă instigă la săvârșirea infracțiunii un minor care este pasibil de a fi supus răspunderii penale și care de sine stătător săvârșeste infracțiunea.

În general, în literatura de specialitate, mai ales în cea rusă, unde doctrinarii sunt mai preocupați de cercetarea infracțiunii supuse analizei, problema respectivă este mai puțin abordată, mai degrabă fiind observată o tendință de a evita soluționarea unei atare chestiuni deloc facile.

Potrivit alin.(2) art.7 CP RM, nimeni nu poate fi supus de două ori urmării penale și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă. Prevederi similare conține și art.4 din Protocolul nr.7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale [3]. Acest principiu exprimă regula că o persoană care a săvârșit o infracțiune nu poate fi trasă la răspundere penală pentru aceasta decât o singură dată (principiu exprimat sub forma adagiului latinesc *non bis in idem*, avându-se în vedere aspectul material al acestuia).

Aparent, pentru una și aceeași faptă de instigare a minorului la săvârșirea infracțiunii persoana adultă va fi supusă răspunderii penale de două ori: 1) pentru fapta prevăzută la art.208 CP RM și 2) pentru instigare la infracțiunea concretă comisă de minor.

În realitate, suntem în prezența concursului ideal de infracțiuni atunci când făptuitorul, prin intermediul unei acțiuni, comite două infracțiuni. Iar soluția respectivă este rezultatul voinței legiuitorului moldav de a criminaliza drept infracțiune concretă fapta persoanei, care a atins vârsta de 18 ani, de instigare a minorilor la săvârșirea infracțiunii, datorită specificului pe care-l comportă minorul în calitate de subiect al relațiilor sociale.

Cu atât mai mult, în cauza *Franz Fischer contra Austriei* [5], Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a relevat că prevederile art.4 din Protocolul nr.7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale admit urmărirea pentru încălcări diferite ce decurg din săvârșirea unei singure fapte, avându-se în vedere concursul ideal de fapte [1, p.4].

Concurs ideal (formal) de infracțiuni se are în vedere atunci când în acțiunea sau inacțiunea săvârșită de o persoană, datorită împrejurărilor în care a avut loc și datorită urmărilor pe care le-a produs, se regăsesc realizate elementele constitutive a două sau mai multe infracțiuni. Ceea ce caracterizează și diferențiază concursul ideal de concursul real este împrejurarea că cele două sau mai multe infracțiuni care îl compun sunt săvârșite nu prin tot atâtea acțiuni sau inacțiuni ca în cazul concursului real, ci printr-o singură acțiune sau inacțiune în care sunt comprimate elementele caracteristice obiective și subiective ale acestor infracțiuni [2, p.493]. În acest sens, are perfectă dreptate I.Tanoviceanu când afirmă: „Ori de câte ori într-un fapt întâlnim comprimate elementele mai multor infracțiuni, pentru a vedea dacă comprimarea este inerentă faptului și deci există un concurs ideal, sau este aparentă și deci avem un concurs real, ne vom întreba: Dacă infractorul ar fi voit să săvârșească în condițiunile concrete ale faptului numai una din infracțiuni, rezultatul era același? În caz afirmativ, este cumul ideal; în caz negativ, un cumul real” [8, p.293].

Să săvârșească persoana adultă doar infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM fără să dorească și comiterea infracțiunii concrete este de neimaginat. Or, făptuitorul instigă un minor nu pur și simplu, dar la săvârșirea unei infracțiuni. Iar dacă făptuitorul a voit să comită infracțiunea concretă prin intermediul unui minor pe care l-a determinat în acest scop, acesta a voit să săvârșească și infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM. Prin urmare, cele constatate se încadrează perfect în postulatul sus-enunțat.

În continuarea ideii exprimate, cu referire la concursul ideal, I.Tanoviceanu menționează că, sub raport subiectiv, există pluralitate de rezoluțiuni, iar sub raport obiectiv o pluralitate de elemente materiale, și că vor fi atâtea infracțiuni câte se vor realiza din împerecherea elementelor imateriale și materiale [8, p.289]. De aici decurge concluzia că, pentru a fi în prezența concursului ideal de infracțiuni, pe lângă condițiile existenței doar a unei singure acțiuni (inacțiuni) și încălcarea a cel puțin două dispoziții ale legii, mai este necesară condiția prezenței a tot atâtea rezoluțiuni infracționale câte infracțiuni sunt comise. Pentru a avea reprezentarea rezultatului final urmărit de făptuitor, fatal, trebuie să avem și reprezentarea celorlalte rezultate concurente sau mediate; deci, pentru a păși la rezoluțiunea de a efectua actele necesare realizării rezultatului final, infractorul a trebuit în prealabil sau concomitent să accepte și celelalte rezultate, cu alte cuvinte, să ia câte o rezoluțiune și pentru acestea [8, p.286].

Într-adevăr, făptuitorul având drept scop săvârșirea unei infracțiuni concrete, dar nu personal, ci prin intermediul unui minor, dar care este pasibil de a fi supus răspunderii penale, până a trece la acțiunea de determinare propriu-zisă a minorului la săvârșirea infracțiunii, pe lângă rezultatul final urmărit (de a comite infracțiunea concretă) a acceptat și faptul lezării relațiilor sociale cu privire la dezvoltarea normală morală, socială, psihică, intelectuală și spirituală a minorului prin comiterea faptei de instigare la săvârșirea infracțiunii.

Ne alăturăm viziunii exprimate de A.Кладков și Т.Суспицина, potrivit căreia dacă persoana ar fi instigat (atras) un adult, ar fi răspuns penal doar pentru instigare. Însă, deoarece are loc instigarea (atragerea) unui minor, suntem în prezența concursului ideal de infracțiuni, prin care se atentează asupra unor obiecte diferite – asupra dezvoltării normale și educării minorilor se atentează prin atragerea minorilor la săvârșirea infracțiunii și asupra altui obiect va atenta infracțiunea la a cărei comitere a fost atras minorul [9, p.27].

În așa fel, printr-o singură acțiune (de instigare) are loc lezarea a două obiecte juridice diferite: unul în mod obligatoriu fiind determinat de comiterea infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau de determinare a lor la săvârșirea unor fapte imorale, și altul, de fiecare dată diferit, în dependență de infracțiunea concretă la a cărei comitere este instigat minorul. După H.Рогова, una dintre posibilele particularități ale infracțiunilor ce formează un concurs ideal constă în atentarea asupra unor obiecte diferite [11, p.18]. I.Macari arată că în cazul concursului ideal sunt vătămate două obiecte ale atentatului infracțional și, ca rezultat, sunt de față nu una, ci două infracțiuni care trebuie calificate potrivit prevederilor a două articole diferite din legea penală [7, p.195]. La rândul său, A.M. Яковлев opinează că atunci când printr-o singură acțiune sunt lezate două sau mai multe obiecte diferite, de regulă, suntem în prezența concursului ideal de infracțiuni [13, p.290]. Nu în ultimul rând, CtEDO, în cauza *Sergei Zolotuhin contra Federației Ruse* [4], a statuat: „Potrivit principiului *non bis in idem*, una și aceeași persoană nu poate fi supusă pedepsei în mod repetat pentru comiterea aceleiași fapte îndreptate spre protejarea aceluiasi obiect juridic”. De aici și concluzia: existența

unor obiecte juridice diferite lezate, chiar dacă prin săvârșirea uneia și aceleași fapte, nu duce la încălcarea principiului neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă.

Specificul infracțiunii analizate privitor la posibilitatea formării unui concurs ideal cu o altă infracțiune rezidă în momentul apariției concursului. Luând în considerare momentul de consumare a infracțiunii examinate, odată cu exprimarea acordului din partea minorului la săvârșirea infracțiunii la a cărei comitere a fost determinat, se consideră că făptuitorul deja a săvârșit două infracțiuni: 1) infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM și 2) instigare la pregătire la infracțiunea care urma a fi comisă de minor, dar care din cauza unor circumstanțe independente de voința sa nu a fost săvârșită, sau pregătire la infracțiunea care urma a fi comisă de minor, dar la comiterea căreia ultimul a renunțat de bunăvoie. Prin urmare, atestăm posibilitatea existenței concursului ideal de infracțiuni, dintre o infracțiune consumată și alta neconsumată, ajunsă abia la faza actelor de pregătire. Dacă acțiunile minorului instigat la săvârșirea infracțiunii au fost întrerupte la etapa actelor de executare, va exista concurs ideal între infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM și tentativa la infracțiunea concretă. Dacă acțiunile minorului au fost duse până la capăt, rezultatul produs fiind conform intenției, vor forma concurs ideal două infracțiuni consumate.

Pe de altă parte, В.В. Палий opinează că, în cazul în care făptuitorul va fi sancționat potrivit normei care prevede atragerea minorilor la săvârșirea infracțiunii și normei din Partea Specială a Codului penal cu trimitere la instituția instigării, unele și aceleași împrejurări vor fi luate în calcul de două ori, prin ce se încalcă principiul, potrivit căruia nimeni nu poate fi tras la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă [10, p.177].

Analizând optica dată, suntem tentați să credem că, de fapt, poziția enunțată are la bază greșita concepție, potrivit căreia infracțiunea de atragere a unui minor la săvârșirea infracțiunii este o formă specială a instigării. De aici și concluzia, la fel de eronată, precum că pentru aceeași instigare persoana este trasă de două ori la răspundere penală. De remarcat că autorul nominalizat a ajuns la respectiva concluzie reieșind din: 1) actuala titulatură a art.150 CP FR [14] și din dispoziția normei de incriminare, unde legiuitorul a stipulat că atragerea minorilor are loc la săvârșirea infracțiunii și nu la activitate criminală, cum era potrivit legislației vechi, prin aceasta avându-se în vedere forma concretizată de influențare și 2) identificarea momentului de consumare a infracțiunii de atragere a minorului la săvârșirea infracțiunii în dependență de faptul dacă minorul a săvârșit măcar parțial infracțiunea concretă la a cărei comitere a fost instigat.

Chiar și dacă, în viziunea autorului citat, legiuitorul rus s-a referit la forma concretizată de influențare asupra minorului reieșind din statutul special al victimei infracțiunii, respectiv al obiectului atentării diferit, al subiectului infracțiunii care poate fi doar persoana care a atins vârsta de 18 ani, nu putem susține teza, potrivit căreia infracțiunea specificată la art.208 CP RM este o formă specială a instigării, cel puțin datorită faptului că instigarea ca activitate a instigatorului și instigarea ca acțiune prejudiciabilă din cadrul infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM nu se suprapun după volum, în consecință nefiind încălcat principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă. Cu atât mai mult că, în opinia noastră, infracțiunea analizată este una formală, consumându-se odată cu exercitarea din partea adultului a influenței asupra minorului.

La fel, întru obiectarea asupra punctului de vedere exprimat de В.В. Палий, alți autori opinează că soluția enunțată nu este una optimală, deoarece vine în contradicție cu unele norme din cadrul instituției infracțiunii neconsumate [12, p.30]. Într-adevăr, dacă am admite că pentru instigarea minorului la săvârșirea unei infracțiuni persoana adultă nu ar trebui să fie trasă la răspundere penală în baza art.208 CP RM, ci doar pentru instigare la infracțiunea concretă comisă de minor, atunci, în ipoteza unei instigări nereușite la săvârșirea unei infracțiuni ușoare, atunci când inițial minorul a consimțit să săvârșescă infracțiunea, după care a renunțat la săvârșirea acesteia, fie de bunăvoie, fie silit, dar la etapa actelor preparatorii, persoana adultă nu va răspunde penal pentru infracțiunea la a cărei comitere a instigat minorul; or, acțiunile persoanei adulte vor constitui în acest caz pregătire la săvârșirea infracțiunii. Iar pregătirea la săvârșirea unei infracțiuni ușoare nu se pedepsește penal, fapt reținut în alin.(2) art.26 CP RM. Ar părea ciudat ca în astfel de cazuri persoana adultă să nu răspundă penal, din moment ce acțiunile sale de influențare nu sunt îndreptate asupra oricui, ci asupra unui minor, procesul de dezvoltare a căruia poate fi lezat chiar și în situația determinării acestuia la săvârșirea unei infracțiuni ușoare.

Considerăm astfel că făptuitorul nu va răspunde pentru aceeași faptă de două ori, ci pentru două infracțiuni comise în baza unei singure acțiuni.

Din perspectiva întrebării formulate, nu putem să nu fim de acord cu H.Порова: „Tipurile speciale ale constrângerii, provocării sau coruperii la săvârșirea acțiunilor infracționale sunt absorbite de instigarea la infracțiunea corespunzătoare (excepție de la aceasta fiind cazul componentei de infracțiune de atragere a minorilor la săvârșirea infracțiunii). De exemplu, constrângerea de a face declarații nu necesită calificare suplimentară pentru instigarea la darea unor declarații false dacă acestea au fost date ca rezultat al constrângerii efectuate. Excepție constituie atragerea minorilor la săvârșirea infracțiunii. Această componentă de infracțiune nu cuprinde instigarea la infracțiunea la a cărei comitere a fost atras minorul, și acțiunile persoanei adulte trebuie calificate conform art.150 CP FR, precum și pentru participare (în forma instigării) la infracțiunea concretă săvârșită” [11, p.14].

Explicația este una elementară. Infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM nu poate să absoarbă instigarea la infracțiunea concretă comisă de minor sub influența adultului, din moment ce făptuitorul poate determina victima să săvârșească, spre exemplu, un omor intenționat, care după gradul de prejudiciabilitate nici nu poate să se compare cu atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. În același timp, pe lângă instigare la omor intenționat, persoana adultă trebuie să răspundă penal și pentru fapta prevăzută la art.208 CP RM. În caz contrar s-ar ignora voința legiuitorului. Ar fi incorect și inechitabil să rămână fără o apreciere juridică una din cele două infracțiuni. Deci, printr-o singură acțiune sunt comise două infracțiuni.

De regulă, infracțiunile care formează concursul ideal se consumă în același timp. Este cazul acțiunii de sustragere în același timp a unei sume de bani și a unei cantități de substanțe narcotice, incestul și violul, introducerea ilegală intenționată în organismul altei persoane, împotriva voinței acesteia, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor acestora și infracțiunea de contaminare cu maladia SIDA. Ca excepție, momentul lor de consumare poate fi diferit, ca exemplu: incendierea unei case cu scopul lipsirii de viață a unei persoane, infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor consumându-se din momentul cauzării daunelor în proporții mari, iar omorul intenționat – din momentul survenirii decesului sub forma morții cerebrale, momente care în timp nu coincid. La fel, este și cazul instigării minorilor la săvârșirea infracțiunii, când fapta prevăzută la art.208 CP RM se consumă anterior infracțiunii concrete comise de minor sau care s-a încercat a fi comisă.

Prin urmare, pentru a fi în prezența concursului ideal, nu contează dacă infracțiunile s-au consumat concomitent sau succesiv. Important e ca printr-o singură acțiune (inacțiune) să fi fost lezate două dispoziții legale diferite.

Nu în zadar, în doctrină se susține că în cazul concursului ideal are loc o legătură foarte strânsă între infracțiuni, de regulă, una fiind un mijloc pentru comiterea celeilalte, care reprezintă scopul final al infractorului (de exemplu, incendierea casei pentru a omorî victima) [6, p.317]. Raportând respectiva aserțiune la infracțiunea analizată, constatăm că persoana adultă vrând, spre exemplu, să lipsească de viață o altă persoană – infracțiunea scop, determină un minor la săvârșirea omorului intenționat – infracțiunea mijloc. Referința la o atare viziune nicidecum nu are să însemne că suntem părtașii teoriei infracțiunii unice mijloc-scop. După cum afirmă C.Bulai, „teoria infracțiunii unice mijloc-scop este neștiințifică, pentru că ignoră existența a două infracțiuni de sine stătătoare din care legiuitorul nu înțelege să facă o unitate” [2, p.493]. Intenția noastră este de a pune accentul pe existența posibilității concursului ideal cu conexitate, în special cu conexitate etiologică, unde făptuitorul comite o infracțiune în calitate de mijloc pentru săvârșirea alteia în calitate de scop.

În urma studiului întreprins ajungem la **concluzia** că nu se încalcă principiul dreptului penal stipulat la alin.(2) art.7 CP RM atunci când făptuitorul este tras la răspundere penală pentru fapta prevăzută la art.208 CP RM, precum și pentru instigare la infracțiunea concretă comisă de minor, în ipoteza în care persoana adultă instigă la săvârșirea infracțiunii un minor care este pasibil de a fi supus răspunderii penale și care de sine stătător comite infracțiunea.

Bibliografie:

1. BRÎNZA, S., STATI, V. Despre oportunitatea modificării art.320 „Neexecutarea hotărârii instanței de judecată” din Codul penal. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.6.
2. BULAI, C. *Manual de drept penal. Partea Generală*. București: All, 1997.
3. Convenția europeană a drepturilor omului. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf. [Accesat: 10.10.2015]

4. *Case of Sergey Zolotukhin vs. Russia*. [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91222#{\"itemid\":\[\"001-91222\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91222#{\) (Accesat: 10.10.2015).
5. *Franz Fischer contra Austriei* (CEDH, 29 mai 2001). <http://hudoc.echr.coe.int> [Accesat: 10.10.2015]
6. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. ș.a. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011.
7. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*. Chișinău: CE USM, 2002.
8. TANOVICIANU, I. *Tratat de drept și procedură penală. Vol.II*. București: Curierul Judiciar, 1927.
9. КЛАДКОВ, А., СУСПИЦЫНА, Т. Вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления и иных антиобщественных действий (ст.150, 151 УК РФ). В: *Уголовное право*, 2002, №.3.
10. ПАЛИЙ, В.В. Определение момента окончания вовлечения или склонения к совершению преступления или антиобщественных действий (эволюция законодательства и научных взглядов). В: *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке* / Под ред. А.И. Рарога. Москва, 2006.
11. РОГОВА, Н.Н. *Совокупность преступлений: вопросы теории и практики*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2003.
12. САВЕЛЬЕВА, В.С. *Уголовная ответственность за преступления против несовершеннолетних*. Москва: Проспект, 2014.
13. *Уголовное право России. Общая часть* / Под ред. В.Н. Кудрявцева, В.В. Лунеева, А.В. Наумова. Москва: Юрист, 2006.
14. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997. В: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.

Prezentat la 26.11.2015